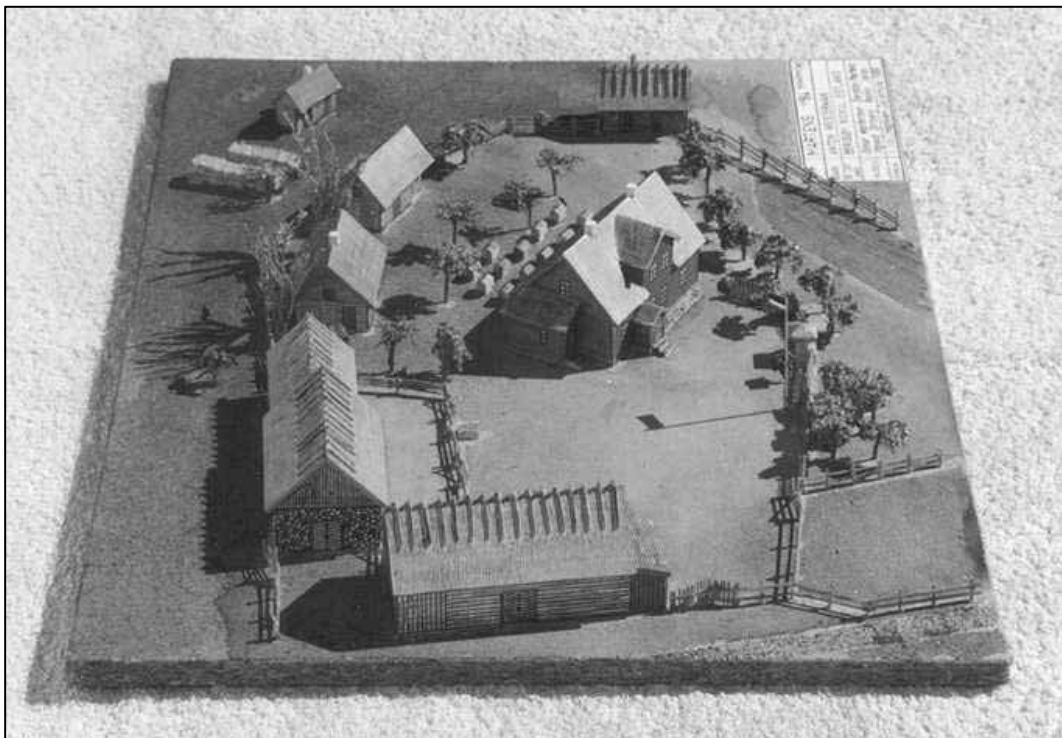

Medlemsblad

Nr 3 - 2000

September

Modell av Martensgården i Bergsby, gjord av Ingvald Dyrberg
Foto: Rein Dyrberg

Innehållsförteckning	Sidan
Arbetsgruppen för Rosleps kapell upphör	3
Förvaltningsreform i Estland	3
Brev till Landshövdingen i Läänemaa	5
Tolkhjälp	5
Uppdatering av ägar- och adressuppgifter	6
Upprop från Nuckö kommun	6
Rapport från kommunfullmäktigemöte i Nuckö	7
Nuckö vann vänkamp	8
Arbetsgruppen "Kommunens historia 1944-1994" (Grupp 44)	9
Upprop från arbetsgruppen "Nuläget i kommunen - byvis dokumentering"	10
Upprop från arbetsgruppen "Nuckö kyrka"	10
Ny rektor för Paskleps folkhögskola	11
Är midsommaren den största högtiden i Estland av idag?	12
Krigsåren 1939 - 1944	13
Utställning av gårdsmodeller på Aibolands museum	15
Rättelse av ledamotsförteckningen	15
Bysholms skola	15
Information från Estlandssvenskarnas Kulturförening SOV	16

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress

Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Brita Wiberg
Viktorivägen 39
125 34 ÄLVSJÖ

Postgiro 55 68 81 - 1

Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Ingvar Schönberg
Klövjevägen 47
187 31 TÄBY

Föreningens ändamål

citat ur stadgarna paragraf 2.

Föreningen skall värna om och levandegöra det estlandssvenska kulturarvet från Estland och Sverige, både i bevarandet av historien, nuet och utvecklingen framåt, genom att

- ◆ främja kulturella, konstnärliga, musikaliska och litterära intressen såväl i Estland som i Sverige.
- ◆ vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i Sverige, samt informationsorgan i Sverige och Estland.
- ◆ i möjligaste mån försöka behålla och vårda den gamla hantverkstraditionen och bebyggelsen i vår egen svenskort.
- ◆ vara behjälplig vid reseevenemang till vår hembygd.
- ◆ bibringa våra yngsta och ungdomar de traditioner vi själva mottagit och bevarat, samt idka annan härmed förenlig verksamhet.

Ansvarig utgivare: Göte Brunberg.

Redaktion: Informationskommittén (Göte Brunberg, Eva Heyman och Inger Nemeth).

E-post: hembygdsforeningen@home.se Hemsida: <http://hem.passagen.se/rnhem>

Nästa manusstopp: 10/11 2000.

ARBETSGRUPPEN FÖR ROSLEPS KAPELL UPPHÖR

Utdrag ur protokoll fört vid styrelsemöte den 8 juni 2000 på Roslagsgatan:

På Rickul/Nuckö Hembygdsförenings styrelsemöte den 8 juni 2000 beslöts enhälligt att arbetsgruppen för Rosleps Kapells återuppbyggnad skall upphöra från och med detta datum. Representanter för Hembygdsföreningen hade diskuterat ärendet vid ett möte den 7 juni 2000 med Gurli Fyhr och Per-Erik Fyhr ur arbetsgruppen för Roslep Kapells återuppbyggnad.

För Roslep Kapells återuppbyggnad finns i Birkas en projektgrupp i vilken Rickul/Nuckö Hembygdsförening inte ingår.

Styrelsen

Sven Boman   Brita Wiberg

Bertil Nyman   Ingvald Luks

Ingvar Schönberg   Jan Persson

Sven G Frejman

Bakgrunden till beslutet är följande:

I Birkas finns sedan en tid tillbaka själva huvudarbetsgruppen för projektet.

För att medverka till att bl.a. få till stånd rätt struktur och en enda fungerande ren organisation på själva centralorten, anser vi att projektgruppen i Birkas är den rätta och enda nödvändiga gruppen att driva och sköta detta projekt. Det skall således inte behöva råda någon tvekan om att projektets hemvist med det ekonomiska och juridiska ansvaret ligger hos projektgruppen i Birkas. Det är också de lokala enheterna i Birkas, som återsöker mark och fastigheter från staten.

Vår Hembygdsförening är inte medlem i projektgruppen och deltar således inte i projektet, men kan fortsätta att stödja detsamma på många sätt.

De medel, som insamlats inom vår förening, förvaltas liksom tidigare av föreningen och kan endast komma till användning för avsett ändamål. Byggnadskommittén har av styrelsen fått i uppdrag att noga följa projektets utveckling. När ny information föreligger, kommer densamma att lämnas i vårt Medlemsblad.

Styrelsen

FÖRVALTNINGSREFORM I ESTLAND

Göte Brunberg

Det idag gällande förvaltningssystemet på lokal nivå, varmed menas städer och kommuner, infördes i samband med att Estland åter blev fritt. Man inriktade sig då i första hand på att systemet skulle befrämja den demokratiska utvecklingen och hade inte i detta läge varken tid eller möjlighet att beakta att systemet från olika synpunkter skulle bli effektivt.

Man har nu satt igång ett omfattande arbete med att reformera förvaltningssystemet. Ett av syftena med reformen är att uppfylla de krav som ställs i samband med det planerade EU-inträdet. Ett annat är att medborgarna i takt med att levnadsnivån höjs kommer att ställa ökade krav på samhällsliga tjänster och att vissa av dessa med fördel hanteras på lokal nivå.

Inrikesministeriet har publicerat en idéskiss över reformens omfattning och hur den skall genomföras i städer och kommuner (i fortsättningen används i denna artikel endast ordet kommun).

Reformen innebär att det gällande systemet skall ändras och kompletteras inom följande områden:

- organisationen av kommunförvaltningen.
- budgetprocessen inom kommunen.
- ändringar av kommungränserna.

Man anser att reformerna inom de olika områdena är så fast kopplade till varandra att de måste ses som en helhet och införas parallellt. Enligt gällande tidsschema skall reformerna vara genomförda till kommunalvalet hösten 2002.

Av de skisserade områdena är ändringarna av kommungränserna det mest intressanta för oss i Hembygdsföreningen, eftersom det kan leda till att Nuckö kommuns status förändras (för oss troligen till det sämre).

Kommunens ledning och förvaltning

I Estland har man f.n. personval i de lokala valen. De personer som får mest röster blir invalda i fullmäktige oavsett hur rösterna fördelar sig på partierna. Man vill nu förändra systemet så att det, i likhet med bl.a. i Sverige, blir partiorienterat.

Det politiska arbetet i såväl kommunfullmäktige som kommunstyrelsen skall ledas av kommunordföranden (vallavanem). Det administrativa arbetet skall skötas av ett kansli, som består av ett antal avdelningar. Kansliet skall ledas av en kommundirektör, som väljs av fullmäktige på en tid av fyra – åtta år.

Kommunbudgeten

Förändringarna i budgetstrukturen syftar till att öka kommunernas intresse av att öka skatteunderlaget och öka ansvaret för områdets utveckling och de offentliga tjänsternas kvalitet.

I idéskissen beskriver man hur stats- och kommunalskatterna skall fördelas och hur stödet till ekonomiskt svaga kommuner skall gå till. Man föreslår även att inkomsterna av fordonsoch nöjesskatter skall gå till kommunerna, liksom en del av acciserna på värme, alkohol och tobak.

Förändringar av kommungränserna

Idag finns i Estland 247 lokala förvaltningar: 42 städer och 205 kommuner. Nästan hälften har färre än 2000 invånare, och av dessa finns ett tjugotal med mindre än 1000 invånare. Merparten av de nuvarande kommunerna är ytmässigt efterträdare till kommunisttidens bysovjetter. Deras storlek och gränser är resultatet av upprepade och ofta godtyckliga förändringar under denna tid.

Enligt inrikesministeriets förslag skall antalet lokala förvaltningar minskas till omkring 110. I andra sammanhang har en mycket lägre siffra nämnts: 60 – 80.

Reformen skall, som det står, "förverkligas på ett smidigt sätt (där man tar hänsyn till de speciella förhållanden som gäller i varje enskilt fall)

genom samarbete mellan centralmakten, länsförvaltningarna och de lokala förvaltningarna". På länsnivå är det landshövdingen som skall leda, koordinera och anordna förberedelserna för förändringarna.

För förändringar av kommungränserna skall bl.a. följande (i en del fall svårtolkade) regler gälla:

- invånarantalet skall vara minst 2500.
- befintliga kommuner (oberoende av deras invånarantal), vars olika delar har tätare förbindelser med grannkommunerna än med varandra, skall man helt eller delvis slå ihop med motsvarande grannkommuner.
- kommuner med mer än 2500 invånare, för vilka det i kommuncentrats omedelbara omgivning ligger mindre kommuner eller delar av sådana, skall man slå samman till nya kommuner.

En kommun kan ha färre än 2500 invånare om ett flertal av följande faktorer samverkar:

- en existerande eller skapad kommun utgör en helhet och dess interna förbindelser är starkare än förbindelserna med grannkommunerna.
- en existerande eller skapad kommun bildar i sig själv en enhet med historiska gränser (sockengränser eller annat).
- en övervägande del av de offentliga tjänsterna produceras lokalt eller på annan plats (längre bort än grannkommunen).
- över 50 % av invånarna bor längre bort än 20 km från grannkommunens centrum.
- kommunen har vidsträckt yta och är glest befolkad.
- kommunens olika områden är förbundna med olika centra utanför kommunen, men dessa områdets ömsesidiga fasta knytning till varandra försvårar kommunens uppdelning mellan nya förvaltningsenheter.
- kommunledningen har visat långvarig förvaltningsskicklighet och utvecklingsförmåga.

För genomförandet av ihopslagningar och delningar av de befintliga kommunerna enligt de angivna riktlinjerna bildas en kommission på länsnivå. Ordförande är landshövdingen och medlemmar är företrädare för ifrågavarande kommuner eller förbund av kommuner. Kommissionens uppgift är att utarbeta passande lösningar för kommunerna inom området och att koordinera och kontrollera att reformen genomförs. Detta skall ske i samarbete med inrikesministeriet.

BREV TILL LANDSHÖVDINGEN I LÄÄNEMAA

Den påbörjade förvaltningsreformen i Estland har bl.a. som syfte att radikalt minska antalet kommuner. För att hjälpa Nuckös kommunledning i dess strävan att bibehålla Nuckö som en självständig kommun har Hembygdsföreningen sänt följande brev (i svensk översättning) till landshövdingen i Läänemaa län. Kopia har sänts till Estlands president, Inrikesministeriet och Svenska ambassaden i Tallinn.

Juni 2000

Kommunreformen

Till Landshövdingen i Läänemaa

Rickul/Nuckö Hembygdsförening med mer än 700 medlemmar är en ideell förening, vars medlemmar är estlandssvenskar och deras ättlingar från de forna kommunerna Pasklep och Rickul på Estlands nordvästkust norr om Hapsalviken. Invånarna i dessa kommuner var till stor del svensktalande och vad beträffar Rickul kommun var den helt svensktalande.

Under Estniska Republikens första tid fanns där tre kommuner: Sutlep, Pasklep och Rickul. Vid kommunreformen 1938 slogs Pasklep ihop med Sutlep till Nuckö kommun medan Rickul förblev en egen kommun. Bägge kommunerna tillhörde Nuckö socken.

Under mellankrigsåren hade svenskbygden ett stort samarbete med föreningar såväl i Sverige som bland finlandssvenskarna. Estlandssvenska lärare utbildades i Finland och i Sverige, allt för att bevara svenskheten i Estlands kusttrakter. Redan under den tiden var Birkas en central punkt och där öppnades också 1920 den första lantbruksskolan, vars rektorer och lärare kom från Sverige. Tyvärr ändrades bilden helt och hållet med andra världskrigets utbrott 1939 och sedan följde ockupationer samt överflyttningen av mer än 3000 estlandssvenskar till Sverige 1943-1944 från dessa orter.

Efter det att Estland återfick sin frihet i början på 1990-talet har intresset för den forna hembygden fått en renässans. Mer än 500 estlandssvenska fastighetsägare, vilkas marker utgör 1/5 av kommunens totala areal, har fått tillbaka sina av sovjetmakten konfiskerade marker. Att det har gått så snabbt med återlämnandet får man till stor del tacka kommunledningen i Birkas och dess samarbete med Rickul/Nuckö Hembygdsförening i Stockholm. Under ockupationen har

Rickul kommun inkorporerats med Pasklep och kommunen heter nu Noarootsi kommun.

Många Nuckö- och Rickulbor har byggt sommarstugor på sina forna ägor och kommer alltmer att vistas där en längre tid. Birkas och dess kommunledning kommer att vara en central punkt, där man bl.a. kan få hjälp med estniska språket, eftersom de flesta estlandssvenskar som kommer dit inte behärskar estniska. I Birkas finns både grundskola och gymnasium där eleverna läser svenska och för svenskhetens bevarande behövs Birkas som centralort.

Som bekant kommer en ny kommunreform att genomföras om något år och antalet kommuner kommer att minska drastiskt inom varje län. Rickul/Nuckö Hembygdsförening känner oro inför denna kommunreform, för vi fruktar att Noarootsi kommun kommer att inkorporeras med någon angränsande kommun och att då förvaltningen kommer att flytta från Birkas. Detta skulle vara ett dråpslag för oss estlandssvenskar, för vi älskar vår forna hembygd och även samarbetet med kommunen. Det är därför vår stora önskan att Noarootsi kommun även efter kommunreformen skall finnas kvar som egen kommun och att Birkas förblir dess centralort.

Högaktningsfullt

Manfred Hamberg
Sammankallande i Kulturkommittén

Sven Boman
Ordförande

Ingvar Schönberg
Kassör

TOLKHJÄLP

Vid behov av tolkhjälp i Birkas, kontakta (i förväg)

Inna Öövel, e-post: inna@ng.edu.ee

Annika Smõslova, e-post: annikake@hotmail.com

UPPDATERING AV ÄGAR- OCH ADRESSUPPGIFTER

Göte Brunberg

Från Nuckö kommun har kommit följande brev:

Till ägare av fastigheter i Nuckö!

Vid utskicket av skattemeddelandena för år 2000 har det visat sig att en del av fastighetsägarna har bytt adress och att en del har avlidit. För att i framtiden undvika oklarheter ombeds Ni meddela adressförändringar till Nuckö kommunförvaltning. Likaså ber vi från kommunförvaltningen att Ni informerar om att ägare har avlidit och meddelar adresserna till arvingarna.

För att lagfästa arv av egendom i Nuckö måste arvet formaliseras hos en notarie i Estland (helst i Hapsal). För detta behövs:

1. Översättning av dödsintyget (surmatunistus) till estniska och legalisering på Estlands ambassad i Stockholm.
2. Översättning av i Sverige upprättad bo-uppteckning (pärandusakt) till estniska och legalisering.
3. Översättning av dokument som bevisar släktskapet (födelsebevis, äktenskapsbevis) till estniska och legalisering.
4. Utdrag ur fastighetsboken (kinnistusraamat) (kan erhållas från Läänemaa Kinnistusamet i Hapsal).
5. Att samtliga arvingar eller av dem befullmäktigade personer (med fullmakten på estniska och legaliserad) samtidigt kommer till notarien i Estland (på i förväg med notarien överenskommen tid) för att föra in arvsansökan (pärimisavaldu).

Om samtliga arvingar är på plats samtidigt och samtliga dokument (såväl original som översättningar) är med, är det möjligt att få arvsrättsintyget (pärimisõiguse tunnistus) samma dag. På grundval av arvsrättsintyget görs ändringar i fastighetsregistreringsboken och ges ut nytt registreringsbeslut (kinnistamisotsus).

Om den avlidna personen har fått kompensation för byggnader eller mark, måste man även arva EVP-papperskontot hos notarien. I detta fall

måste notarien själv få ett utdrag från banken och då tar utgivandet av arvsrättsintyget några dagar.

Till notarien måste man även ta med tolk om arvingarna inte talar estniska.

Ytterligare information kan erhållas från Nuckö kommunförvaltning, adress Pürksi, Noarootsi vald, 91201 Läänemaa, tel. 00 372 47 41122, fax 00 372 47 41112, e-post vv@noavv.ee.

Marika Meister

Ansvarig för fastighetsfrågor i Nuckö kommun

Som framgår av brevet är det en besvärlig procedur att flytta över ägarskapet av en fastighet i Estland till arvingarna, varför många säkert drar sig för att göra det förrän det blir absolut nödvändigt. Man skall ändå meddela kommunen (inte skattekontoret i Hapsal) till vilken adress som skattebesked och andra brev till den avlidna fastighetsägaren skall skickas. Det går bra att skriva på svenska.

Meddela även egna adressförändringar till kommunen. Om det är någon som är osäker på om kommunen har den rätta adressen, kontakta Bertil Westerman på telefon 08 – 94 50 20.

Observera att om fastighetsskatten understiger 50 EEK per år sänds inget skattebesked.

UPPROP FRÅN NUCKÖ KOMMUN

Jan Persson

Ülo Kalm vädjar till alla fastighetsägare i Nuckö kommun att ta initiativ till att etablera någon form av verksamhet i kommunen. Nuckö har idag cirka femhundra fastighetsägare som är bosatta i Sverige. En femtedel av markarealen i kommunen ägs av svenskar och därför har vi som är fastighetsägare stora möjligheter att påverka kommunens utveckling.

Det kan t.ex. handla om rensning och avverkning av skog, jordbruk i olika former eller någon turismfrämjande verksamhet. Om du har några idéer eller konkreta förslag kan du vända dig till styrelsen eller direkt till kommunen för rådgivning. Alla förslag som kan skapa nya arbetstillfällen och föra kommunen framåt välkomnas.

RAPPORT FRÅN KOMMUNFULLMÄKTIGEMÖTE I NUCKÖ

Jan Persson

Tisdagen den 20 juni hade jag, som representant för Rickul/Nuckö Hembygdsförening, förmånen att delta i ett möte i kommunfullmäktige i Nuckö kommunhus i Birkas. Nedan sammanfattas mina intryck från detta möte.

Historiskt möte

Bakgrunden är att föreningen har rätt att närvara som observatör vid kommunfullmäktiges möten. Som sådan har man yttranderätt, men inte rösträtt i de frågor som avhandlas. Det hade sagts mig att mötet var smått historiskt, eftersom det var första gången sedan andra världskriget som en estlandssvensk skulle delta i ett möte i kommunfullmäktige. Hedrad av detta uppdrag tog jag, fylld av förväntan, plats i styrelserummet som är beläget på övervåningen i kommunhuset.

Kommunfullmäktige består av nio medlemmar. Ordförande är Endel Pelapson. Bland övriga närvarande fanns bl.a. direktören för Aibolands museum, Alar Schönberg, och Arne Tennisberg från Rickul. Närvarande var också Ülo Kalm i egenskap av kommundirektör. Kommundirektören har dock inte rösträtt i fullmäktige.

Ordföranden inledde med att hälsa alla välkomna och vände sig särskilt till undertecknad som representant för Rickul/Nuckö Hembygdsförening. Jag noterade med tillfredsställelse att det ställts fram en svensk flagga på bordet vid sidan av den estniska flaggan och Nuckö kommuns flagga. På dagordningen stod sex punkter:

1. Ansökan från privatpersoner om privatisering av ledig åkermark och skogsmark
2. Strävan efter kommunalt ägande av Hosby gamla kyrkogård och Sutleps kyrkogård
3. Tillstånd till privatisering av icke återsökt mark i Nuckö kommun
4. Tillkännagivande av herrelös byggnad
5. Tillskott i kommunens budget för år 2000
6. Övrig information

Den första punkten behandlade ansökan från ett antal privatpersoner i Nuckö kommun om att få köpa icke privatiserad mark för skogs- och jordbruksändamål. Betalning skulle ske i s.k. EVP-papper. Ansökan hade inkommit från ett tiotal personer och berörde olika markarealer i kommunen. De sökande har gjort upp en plan om hur

marken och skogen ska brukas och de flesta ansökningarna beviljades bifall. Omröstning skedde medelst handuppräkning.

Demokratiskt beslutsfattande

Ett av ärendena var dock mycket svårt att behandla, eftersom två personer ansökt om att få köpa samma mark i Pasklep. Den ene av de sökande var närvarande i lokalen för att få yttra sig i frågan. Han redogjorde högljutt för sina planer medan fullmäktige lyssnade och ställde frågor. Det visade sig att ärendet var så komplicerat att fullmäktige inte kunde enas i frågan. Två alternativ utkristalliserades, nämligen att dela marken i två delar eller att sälja till högstbjudande.

När det så blev dags att rösta i frågan inträffade något som, i mina ögon, var smått fantastiskt. Man beslutade att gå till slutan omröstning och för ändamålet bars en mycket gammal trälåda in som förseglades med ett kraftigt snöre. Därefter skrev fullmäktige ned sina röster på en lapp, som sedan stoppades i lådan under överinseende av kommunkonferensaren Evi Öövel. När rösterna räknats stod det klart att alternativet "sälja till högstbjudande" segrat med åtta röster mot en. Mannen som var part i målet lämnade mötet, till synes nöjd med resultatet. Jag fick i denna stund klart för mig att besluten i kommunfullmäktige fattas under mycket demokratiska former. Denna punkt hade tagit nästan en timme att behandla.

Kommunägda kyrkogårdar

Kommande punkter avhandlades relativt snabbt och utan större mankemang. Det godkändes att kommunen ansöker om marken tillhörande kyrkogårdarna i Hosby och Sutlep, vilken idag ägs av staten. Punkt nummer tre innebar att några privatpersoner ansökt om att få köpa icke återsökt mark i kommunen för privata ändamål. Även detta godkändes. Det "herrelösa" huset, som ligger i Harga, har innehafts av ett företag som gått i konkurs. Det visade sig i samband med detta att huset saknade registrerad ägare.

Enligt estnisk lagstiftning tillfaller i sådana fall huset kommunen om ingen gör anspråk på detta inom två månader. Då denna tid nu förflutit utan att någon avhörtts, beslöts att huset nu är kommunal egendom.

Budgetförstärkning

När den femte punkten skulle behandlas visade det sig att kommunen fått en oväntad förstärkning på 630.762:- EEK för budgetåret 2000. Denna utgjordes dels av inkomstskatt från fysiska personer på EEK 563.298:- samt en gåva från en privatperson i Sverige på EEK 67.464:-. Kommunfullmäktige hade nu att ta ställning till vad pengarna skulle användas till. Penninggåvan var öronmärkt för inköp av en traktor, så den utgjorde inget problem. För övriga medel fanns ett färdigt förslag, vilket bl.a. innebar att merparten av pengarna skulle gå till underhåll av de kommunala vägarna. Vidare omfattade förslaget bl.a. renovering och möblering av kulturhus och klassrum i skolan samt reskostnader för besök i vänortskommunen Åtvidaberg. Dessutom ingick

en del småposter, som t.ex. anläggande av basketbollsplan och bidrag till Haapsalu Turism. Efter en stunds diskussion antogs förslaget.

Under övriga frågor togs bland annat upp en inbjudan från SOV om att närvara vid hembygdsdagen i Stockholm i augusti. Det beslutades att representanter från kommunen kommer att närvara.

Framtidstro i kommunen

Mina sammanfattande intryck är att det finns en framåtanda och en strävan från fullmäktiges sida att föra kommunen framåt. Endel Pelapson ledde mötet på ett förträffligt sätt och lät alla komma till tals innan besluten fattades. Detta gjorde att jag, fylld av tillförsikt inför framtiden och med en förhoppning om att samarbetet mellan kommunen och föreningen ska bli ännu bättre, kunde lämna kommunhuset i Birkas efter nästan två och en halv timmes spännande diskussioner. Det var inte utan att jag kände en viss stolthet över att ha fått närvara vid detta historiska möte.

NUCKÖ VANN VÄNKAMP

I vänortskampen i Åtvidaberg mellan Nuckö, Åtvidaberg och finska Kronoby fick Åtvidaberg och Kronoby för sjätte året i rad se sig slagna av Nuckö.

Tävlingen var av det lättsammare slaget, med grenar som potatisträff, jämfotahopp och kast med hästsko.

Åtvidaberg och Nuckö upprättade ett vänortsavtal 1989. Samtidigt blev också Kronoby i norra Finland vänort till Nuckö.

Under de tio år som har gått har mellan 40 och 50 långträdare rullat från Åtvidaberg till Nuckö. Det började med skor och kläder och fortsatte med jordbruksmaskiner och redskap, för att sedan övergå i samarbete och kulturellt utbyte.

Efter de första årens hjälpsatser blickar nu Åtvidaberg, Kronoby och Nuckö framåt. Framför allt är viljan stor att samarbeta kring näringslivsfrågor.

(Utdrag ur Östgöta Correspondenten måndagen den 7 augusti 2000).

Vänorter i både samarbete och kamp.
Fr. v. Gösta Svenfelt, kommunchef i finska Kronoby,
Gunnar Malm, Åtvidabergs vänortskommitté och Ülo
Kalm, kommunchef i estländska Nuckö.
Foto och bildtext: Torbjörn Lindqvist, Östgöta Correspondenten

ARBETSGRUPPEN "KOMMUNENS HISTORIA 1944-1994" (GRUPP 44)

Alrik Boman och Lennart Strömkvist

Många estlandssvenskar, och även andra berörda, har under åren visat ett stort intresse för vad som hände i Estlands svenskbygder åren 1944 och framåt. Därför tillsattes våren 1999 en arbetsgrupp vars uppdrag är att samla ihop så många uppgifter som möjligt för att sammanställa ett arbete kring Rickul och Nuckö kommuners historia 1944-1994.

Att samla ihop detta material har visat sig bli ett större arbete än vi kanske från början anade. Materialet som vi samlar in har vi därför valt att dela in i olika ämnesområden, med titlar som *Befolkningsstruktur, Vilka flyttade in i "våra" gårdar?, Myndighetsutövning, Nationalisering, Kollektivisering, Landskapsomvandling, Bebyggelse, Militär närvaro, Skolväsende, Kultur, Religion, Vård m.m.*

De uppgifter som vi har börjat bearbeta har vi hämtat dels från offentliga arkiv och myndigheter, därtill har vi gjort ett antal intervjuer under några besök i Estland. Ytterligare resor är inplanerade under innevarande år.

Att ta sig an arkivuppgifter är i många stycken krävande. En del av arkivmaterialet är skrivet på papper vars kvalitet är mycket dålig och det är ofta svårt att tyda. Det mesta är skrivet på estniska, men även ryska och tyska förekommer.

Harry Seffers intervjuar Artur Tootsi, boende på Hermasgården i Gambyn
Foto: Lennart Strömkvist

Grupp 44. Fr.v. Alrik Boman, Erling Lemberg, Harry Seffers, Göte Brunberg och Lennart Strömkvist.

De tjugotal intervjuer som hittills gjorts har varit med personer i varierande åldrar, såväl svenskspråkiga som estniskspråkiga.

I år har vårt arbete huvudsakligen koncentrerats kring att översätta, komplettera och renskriva vårt tidigare insamlade arbetsmaterial. Harry Seffers och Göte Brunbergs estniska språkkunskaper har kommit väl till pass. Erling Lembergs språkkunskaper, hans hjälp med transporter och bostad har varit och är alltså mycket uppskattade.

Under arbetets gång har vi blivit allt fler som på olika sätt har hjälpt till i detta spännande arbete. Vårt växande "nätverk" är en viktig del för att få arbetet att löpa vidare. Några namn att nämna är Jutta Holst, Ülo Kalm, Ivar Rüütli, Johannes Ahlberg, Harald Grenfeldt m.fl.

Mycket arbete återstår, det som har utförts hittills kan ses som en sorts insamlingsfas. Hur och när materialet sedan ska sammanställas och publiceras återstår att se. Har Du som läsare synpunkter, tips eller material som kan vara till gagn för oss? Hör då gärna av Dig till någon av oss i arbetsgruppen.

Gruppen består av Alrik Boman tfn 08-27 98 08, Göte Brunberg tfn 08-97 26 06, Erling Lemberg tfn 08-716 79 35, Harry Seffers tfn 08-540 657 38, Lennart Strömkvist tfn 08-739 17 78.

UPPROP FRÅN ARBETSGRUPPEN "NULÄGET I KOMMUNEN – BYVIS DOKUMENTERING"

Bengt Lindström

Bengt och Ingegerd Lindström

Arbetsgruppen har fått i uppdrag att göra en sammanställning av nuläget i Rickul/Nuckö-området. Jag önskar därför att ni skickar in foton, negativ eller videofilmer från era gårdar, som vi kan använda till denna dokumentation. Ni får givetvis tillbaka ert material efter att jag tagit en kopia, men jag tar gärna emot fotokopior också. Jag vill gärna ha dokumentation, både från det ni kom tillbaka första gången, och från hur det ser ut i dag.

Tillsammans med detta vill jag gärna att ni skriver några rader om hur gården har sett ut och hur den ser ut i dag. Det gäller både byggnader och mark. Är era gårdar bebodda eller öde? Bor ni själva där, har ni planer på att bygga, har ni byggt o.s.v.?

Jag som har fått styrelsens uppdrag att sammanställa dessa uppgifter heter Bengt Lindström. Jag är född på Kockasgården i Höbring. Jag har tagit min fru Ingegerd till hjälp med dessa sammanställningar. Hon kan även bistå med fotodokumentation om ni så önskar. Vi har sedan vi återfått vår mark haft en stor del av vårt sommarboende i Höbring. Till vår hjälp i specifika frågor har Gunnar Blomberg lovat att bidra med sina kunskaper om våra hembygder.

Vi hoppas på er medverkan så att vi kan göra en bra dokumentation om nuläget i Rickul/Nuckö. Efter utfört uppdrag kommer materialet att överlämnas till styrelsen för Rickul/Nuckö Hembygdsförening. Samtliga insända originalhandlingar kommer givetvis att återsändas till er.

Var därför noga med att ange namn och adress.
Tack på förhand!

Adressen dit ni skickar ert material är:
Vapengatan 9, 644 35 Torshälla.
Om ni vill tala med oss per telefon så är numret
016-358184 (hem), 016-355760 (arbetet).

UPPROP FRÅN ARBETSGRUPPEN "NUCKÖ KYRKA"

Sven G Frejman

Sven G Frejman

Nuckö kyrka är i stort behov av reparation och kommunen har vänt sig till oss i Sverige om hjälp. Taket läcker, det regnar in vid orgeln och altaret. Estlands Fornminnesskyddsinspektion har undersökt kyrkan. De har konstaterat att alla takkonstruktioner är mer eller mindre ruttna – de tyckte att det är ett Guds under att kyrkans torn fortfarande står på sitt ställe. En gång under sov-jettiden gjordes viss reparation av tornet. Man lade på nya takplåtar men allt trämaterial fick vara och det har nu börjat att ruttna.

Vi har en vacker och fungerande kyrka på Nuckö som vi skall vara rädda om. Kyrkan intar en central plats i vår forna hembygd och den skall vi känna ansvar för. Genom Hembygdsföreningen pågår en insamling till kyrkan. Hittills har det kommit in ca 16 000 kr. För dessa pengar har man börjat med förberedelsearbeten, städad upp på vinden och lappat taket där det regnar in.

Kära Nuckö- och Rickulbor, var med och rädda vår kyrka genom att sätta in ditt bidrag på vårt postgirokonto 55 68 81 – 1!

NY REKTOR FÖR PASKLEPS FOLKHÖGSKOLA

Kristi Mikiver

Ivar Rüütli har lämnat sin post som rektor för Paskleps Folkhögskola och flyttat till sin hemtrakt Viljandi. Till ny rektor utnämndes den 12 augusti Kristi Mikiver. Här berättar hon om sig själv och om skolans verksamhet.

Jag heter Kristi Mikiver och är född 1975 i Nõva. 1990 öppnades Nuckö gymnasium i Birkas och jag började där för att lära mig svenska. Slutet av 80-talet och början av 90-talet var den tid när man började intressera sig för sina rötter. Min mormor

Elna är estlandssvensk. Hon kommer från Klotorp och är dotter till Mathias och Maria Kärras.

Efter gymnasiet fortsatte jag med studier på universitetet i Tartu. Huvudämnet var svenska och som biämne läste jag ekonomi. 1995/96 var jag utbytesstudent i Uppsala och läste svenska på universitetet där. Jag blev klar med mina studier 1998 och då började jag som lärare i svenska på Nuckö gymnasium.

I våras fick jag erbjudande att ta över Ivar Rüütli's plats som rektor för Paskleps Folkhögskola. Det kom oväntat för mig eftersom det hade varit tal om andra personer. Mitt namn hade aldrig dykt upp och jag tyckte att det inte passade att komma med förslaget själv. Det var en överraskning för mig när Alar Schönberg ringde och sa att folkhögskolan hade styrelsemöte i Finland och att jag var kandidat till rektorstjänsten. Efter några möten med Alar och Ivar tackade jag ja till erbjudandet.

Jag blev lärare för att jag en dag ville ha en egen skola, men jag kunde aldrig tänka mig att det skulle komma så snart. Fast det nu kommer tidigare än jag hade väntat mig, tackar jag därför inte nej till en sådan chans!

Paskleps Folkhögskolas verksamhet har nu flyttats över till Hapsal tills det blir bättre tider i Nuckö. Folkhögskolan ligger på Sadamagatan nära Aibolands museum. Just nu har vi två klass-

rum och ett kontor av länsstyrelsen. Länsstyrelsen vill bli av med huset i höst och då beror allt på vem som blir den nya ägaren.

I alla fall börjar folkhögskolan med 10 kurser i höst. Svenska har alltid varit ett viktigt ämne i kursplanen. Vi vill också börja med en föreläsningsserie för svensklärare i Estland. Förutom svenska kommer vi att ha engelska och finska (nybörjarkurs och avancerad kurs). Folkhögskolan får inte bli en språkskola. Därför har vi även kurser i trädgårdslära, konst och släktforskning. Tillsammans med Aibolands museum har vi haft sommarkurser om estlandssvenskar och i höst börjar vi med dokumentationskurs för lokal historia. Vi har planer på att förstärka samarbetet med museet och börja med en kurs i båtbyggnad om ett år.

Jag vill tacka alla estlandssvenskar som har hjälpt skolan hittills. Tack vare ert stöd existerar Paskleps Folkhögskola idag. Jag hoppas att det fina samarbetet fortsätter under min tid som rektor.

Min adress är:
Paskleps Folkhögskola
Sadama 28
90502 Haapsalu
ESTLAND

Telefon/fax: 00 372 47 37056
E-post: haa@haa.pfhs.ee

Kurs i skogsvård

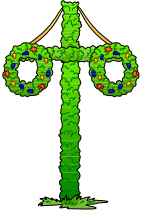
Den till hösten planerade kursen i skogsvård under ledning av Rune Gårdh kommer istället att genomföras i februari nästa år. Närmare information kommer i Medlemsblad nr 4. Kontakta Bertil Westerman, tel: 08-94 50 20, om du är intresserad av att delta.

EVP-papper

OBS! Giltighetstiden för EVP-papperen är utsträckt till den 1 juli 2002.

Spithamnträff

Spithamns byalag träffas måndagen den 9 oktober kl. 18.30 i lokalen i Sollentuna.

ÄR MIDSOMMAREN DEN STÖRSTA HÖGTIDEN I ESTLAND AV IDAG?

Birgit Eldh, Spithamn Larsas

Det är värt att fira midsommar i Estland! I början av nittioalet firade jag flera midsomrar i Rickul och Spithamn. På något sätt så kändes det som början på något nytt.

Sedan har det dröjt några år, men nu år 2000 så kom jag och systra min Jenny dagen före midsommar till Estland, nämligen torsdagen den 22 juni. Det var en varm dag och redan på bussen till Hapsal märkte vi att det var mycket folk i rörelse. Många finklädde ungdomar och äldre, många barn som skulle med bussen.

Då vi kom till Hapsal var det mycket folk i rörelse. Kusin Agnes stod vid busshållplatsen, fast vi inte sagt när vi skulle komma. På något vis gick ryktena före oss. Mycket folk var i rörelse, musik, matstånd, ett brokigt folkliv. Det var förberedelse för midsommaraftonens festligheter. Midsommaraftonen, som alltid i Estland infaller på den riktiga midsommaraftonen den 23 juni, är inte bara midsommarafton. Det är Segerdagen. Segerdagen, som inföll under frihetskriget i första världskrigets avslutning, är början på det fria Estland. Utan denna dag kanske inte Estland funnits nu heller. Segerdagen firas runt om i landet. I år extra mycket i just Hapsal med militärparader, presidentens närvaro, konserter, folkfest. Alla flaggor är hissade.

Midsommaraftonen inföll med ett ovanligt vackert, stilla och varmt väder. Maten var inpackad och husen städade. Vi hade släpat ner ris till stranden. Vi gick en promenad i byn. Redan dagen innan hade vi sett vimplor med Estlands färger vid alla hus. Det har sista året blivit modernt att ha vimplor hissade vid husen. Jag har också beställt en, men vi har ännu inte någon flaggstång.

Nåväl, alla hade nu på Segerdagen/midsommaraftonen flaggorna hissade. Folk började strömma till. Grannen till vänster började få många bilar på sin tomt, släktingen längre mot byn hade redan många besökande. Grannen till höger hade många besökande. Så gick jag ut och såg att bredvid vår gamla brunn stod en 8 meter lång vit Lincoln limousine med guldkrona på framdörren. Vi har haft som stående skämt i min familj då barnen var små och de skulle bli

hämtade från någon kamrat, så ringde de och sade: -"Limousine-service beställes" och så åkte snälla mamma och hämtade dem. Men bara en gång tidigare i mitt liv har jag sett en vit Lincoln, och det var då Frank Sinatra år 1990 gjorde sitt sista framträdande i Globen i Stockholm, och en god vän till mig och jag hade bjudit varandra på föreställningen som varsin femtioårspresent.

Nu stod bredvid brunnen på Moa i Spithamn en vit limousine. Jag berättade för de andra vad jag sett, men de föreställde sig inte riktigt vad jag berättade och då de gick ut så blev de stumma. Att någon på vår slingrande krokiga grusväg till Spithamn hade manövrerat detta slagskepp till bil! Ingen av oss hade en kamera med sig. Så någon bild får ni inte.

Nere vid stranden förbereddes midsommarfirandet. Grillar, bord, stolar, stora eldar och många människor vid varje eld. Grannen till höger var nog 30 personer, grannen till vänster lika många. Sedan kom våra släktingar – 5 syskon med familjer, säkert 30 personer. Sedan de bofasta med familjer. Tallinnfilms folk hade en egen eld och även de som bodde längre ut mot udden. Mot Növa till syntes eldar längs stranden. Alla grillade, åt. Var det 100 eller 150 personer på stranden vid Spithamn?

Barnen sprang omkring, man värmdes sig vid elden, ungdomarna rodde i viken. De kom och presenterade sig och pratade med oss. Vi gick och samtalade lite med släkt och grannar på vår mycket knaggliga estniska och på svenska med dem som kunde det. Vi bakade potatis i elden. Nästa år hoppas vi att det är fler av våra ungdomar med, fler av våra gamla Spithamnbor som firar midsommar på stranden. Så att man, som Jenny säger, får en känsla från förr att det var folkliv på stranden. Stranden var som vårt torg, vårt vardagsrum där det alltid fanns folk. Det finns mycket plats kvar för fler. För gamla Spithamnbor och nya och framför allt att det finns barn och ungdomar som får uppleva denna kväll och natt.

Senare på natten gick vi ner till stranden. Det hade börjat duggregna så smått, men människor var fortfarande kvar vid soluppgången.

KRIGSÅREN 1939 - 1944

Manfred Hamberg
(Fortsättning från förra numret)

DEN TYSKA OCKUPATIONEN

Tyskarnas intåg i Estland ansågs av befolkningen inte som någon ockupation utan en befrielse från den ryska ockupationen. Den hade hållit befolkningen i ett järngrepp med åtföljande deporteringar, mobiliseringar, tortyr och mord, varför de annorstädes illa sedda tyskarna nu mottogs som befriare. Till detta bör tilläggas att den tyska militären också uppförde sig klanderfritt.

Den mest dramatiska tiden i våra trakter var nog den från tyskarnas inmarsch i månadsskiftet augusti-september 1941 fram till det att ryssarna lämnade Odensholm natten till den 6 december samma år. Under denna tid inträffade flera episoder som jag skall försöka beskriva efter mitt eget minne och andras berättelser. I och med tyskarnas ankomst kom även de som gömde sig fram ur sina gömställen. Ryssarna hade lämnat Derhamn, som var deras sista utpost, dagarna före tyskarnas ankomst och retirerat till Odensholm. Strider pågick på öarna Ormsö, Dagö och Ösel. Ormsö stormades den 9 september och föll i tyskarnas händer efter blodiga strider vid Saxby fyr. Sedan följde Dagö och Ösel. Några försök att landsätta trupper på Odensholm gjordes inte eftersom det ansågs för riskabelt, utan man räknade med att ryssarna skulle kapitulera. Ryssarna hade under drygt ett års tid befestat ön med såväl vapen som förnödenheter och ett försök till landsättning skulle ha kostat mycket i människoliv och material. Nu hände följande episoder:

Försök att landsätta ryska förband i Derhamn:

Morgonen den 10 september 1941 försökte ryssarna att landsätta en styrka i Derhamn. Landsättningen skulle ske på den kaj som tidigare hade byggts och användes för persontrafik. Några dagar tidigare hade ett antal estniska frivilliga kommit till Derhamn. En del av dem var mycket tungt kriminellt belastade och hade suttit i fångelser i södra Estland för grova förseelser. När tyskarna kom öppnades fängelseportarna och många av de frisläppta följde med tyskarna norrut. För dessa råbarkade skinn var ett människoliv inget värt. I skogen ovanför landfästet hade dessa frivilliga grävt en bunker med utsikt över kajen

och Derhamnviken. De hade förmodligen inte hört när landstigningsbåten närmade sig och ryssarna upptäcktes först när de redan hade hoppat upp på kajen. Hur många som fanns på kajen vet ingen, men vid den efterföljande eldgivningen stupade två ryssar. De övriga tog sin tillflykt tillbaka till båten under beskjutning. Man sade att esterna också besköt båten med träffar som följde, men detta kunde ingen kontrollera, utan båten for tillbaka till Odensholm. Rykten gick att ryssarna också hade landsatt en styrka inne i själva Derhamnviken mellan båtvarvet och Nigosa. Det var nog bara rykten, för ingen hade sett några ryssar där och inte heller hade det förekommit någon skottlossning. En Spithamnbo på väg till Bergsby hade till en familj ropat att det pågick strider på Nisvemoen. Några strider förekom inte där, men de fåtal tyskar och ester som fanns i Spithamn och i Derhamn åkte därifrån, vilket ytterligare spädde på ryktesspridningen.

Befolkningen var i dessa dagar beredd på vad som helst och man hade packat ner det nödvändigaste för att snabbt kunna bege sig ned till hövallarna för att söka skydd om så behövdes. Så skedde också, men det var nog denna gång mest familjer från Spithamn och Bergsby som tog sin tillflykt till gömställen, eftersom det var de som i första hand hade hört ryktet om striderna. På landstigningens eftermiddag hade en Spithamnbonde kommit körande med häst och vagn med en del förnödenheter lastade på vagnen. Med sig hade han också en ko. Mannen var på väg till hövallen för att ta skydd. Det hade ryktats att ryssarna hade landstigit nedanför "Lintressbacka". Jag själv hade inget sett eller hört, trots att jag bodde alldeles intill platsen, vilket ytterligare bekräftar att någon landstigning inte ägt rum där. De två ryssar som stupade på kajen hade endast övertäckts med lite sand, förmodligen inte av dem som dödade dem, för det ryktades att någon hade tagit den enes stövlar och att den döde då hade legat kvar på kajen. Klart är i alla fall att min bror Oskar och två eller tre andra något senare grävde en djupare grop i vilken kropparna lades.

Denna händelse hade naturligtvis givit eko utanför kommunens gränser. Något hemvärn från

kommunens egna karlar hade ännu inte organiserats, men på eftermiddagen samma dag var det ändå ett antal som hade erhållit handeldvapen. De delades ut vid Simas gård i Rickul by dit vapnen hade forslats med bil från någon annan ort utanför kommungränsen. Det var ryska handeldvapen.

Ryska flyganfall över Roslep och Spithamn

Bara några dagar senare inträffade en annan händelse som kunde ha förorsakat offer bland befolkningen. Två ryska jaktplan åtföljda av ett bombplan svepte plötsligt en eftermiddag in över området. Planen kom antagligen från någon militärbas på Dagö eller Ösel och nalkades fastlandet i höjd med "Krabbarna" på Roslepstranden. Där fanns ett utkikstorn mot vilket jaktplanen öppnade eld. Tornet träffades men någon utkik fanns då inte på plats. Jaktplanen fortsatte över Roslep mot Spithamn och på färden avlossade de eldskurar utan att träffa någon. Bombplanet föll två bomber just i utkanten av Spithamn, vilka inte heller vållade någon skada. Att inga offer eller skador uppstod denna gång var mycket glädjande, men skulle detta anfall följas av ytterligare räder? Ingen visste, för ryssarna fanns ännu kvar på öarna. Bombningen kan ha skett i ren desperation över det misslyckade landstignings försöket dagarna innan, eller för att om möjligt förstöra tyska anläggningar som hotade de ryska styrkorna på Odensholm.

Hur det nu var med detta så åstadkom detta flyganfall oro bland befolkningen. Man utsåg kurirer vars uppgift var att meddela befolkningen i byarna om utvecklingen. Alla var beredda att i all hast lämna hemmet för att ta skydd i skogen eller i byar längre från kusten. Människorna hade, som tidigare nämnts, det nödvändigaste färdigpackat, så att de med minsta tidsspillan skulle kunna söka skydd. Man hade grävt gropar där man placerade saker som inte kunde tas med om man i all hast skulle få lämna hemmet. Trots alla dessa bekymmer måste livet gå vidare. Det var mitt i potatisplockningen och det var många som tog skydd bland potatisblasten när de ryska jaktplanen svepte förbi. Lyckligtvis så var det det enda flyganfallet över våra trakter, för öarna Dagö och Ösel, där ryssarna hade sina flygbaser, föll efter hårda strider i tyskarnas händer i oktober månad 1941. Den enda platsen där ryssarna ännu fanns kvar var på Odensholm. Detta ställde

till mycket bekymmer under tiden fram till den 6 december 1941, något som jag återkommer till senare.

Hemvärnet organiseras

Under andra hälften av september bildades hemvärnet (på estniska "omakaitse"). Det var främst karlar som hade gömt sig i skogarna för att undkomma den ryska mobiliseringen som anslöt sig, men även andra gjorde det. Varje hemvärnsman fick ett gevär och några patroner, men någon egentlig utbildning förekom inte. Då man var i tjänst och bar vapen skulle man som kännemärke bära en vit armbindel. Det kom mer och mer tyskar till våra trakter och hemvärnets uppgift blev nu att avpatrullera strandremsan. Den sträcka som skulle patrulleras av hemvärnsmännen från byarna Ölbäck, Roslep, Bergsby och Spithamn sträckte sig från Sipsviken till "Brai-strände" i Spithamn. Roslepsborna hade sitt vaktkvarter i Sävors Antons hus där det fanns möjligheter att sova samt att laga mat. Andra platser var "Spitham kardon" och ett hus på "Sån" som kallades för "Mostlashuse" (zigenarhuset). Varje kväll fick vaktstyrkan ett lösenord av tyskarna. Lösenordet gällde för alla tyska enheter över hela Europa. Det måste man kunna, för det gav fri passage åt vakten. Vaktens egentliga uppgift var att inrapportera till tyskarna om eventuella förekomster av ryska aktiviteter. Vaktstyrkan gick dygnet runt. De gevär som hemvärnet förfogade över var ryska, varför ammunitionen måste införskaffas på platser där ryssarna hade haft större militäranläggningar, bl. a. på Rågöarna, och dit åkte man för att skaffa fram ammunition.

Vakthållningen pågick ända fram till 1942 då den övertogs av estniska frivilliga men under tyskt befäl.

Bestraffning av medlöpare

Jag vill återknyta till vad som hände i Derhamn strax efter de tyska förtruppernas ankomst dit. Det var nu inte endast två ryska soldater som begravdes där utan också två unga flickor, som likviderades utan rannsaking som misstänkta för samröre med kommunisterna. Två unga män från Roslep fick på sin lott att begrava de unga flickorna i skogen i närheten av kajen. Männerna har själva sagt att det var en mycket obehaglig upplevelse. Två personer arkebuserades även på

”Nisvemoen” och begravdes där under en rishög. Man sade att det var två medlöpre/medlöperskor som hade bott hos "Åpojka". Arkebuseringarna utfördes av ester, även här utan någon rannsaking. Hatet mot medlöparna var mycket stort.

Det fanns naturligtvis frivilliga bland den egna befolkningen som ställde sig till förfogande som angivare av sina egna landsmän, men i mycket mindre skala än under den ryska ockupationen.

UTSTÄLLNING AV GÅRDSMODELLER PÅ AIBOLANDS MUSEUM

Göte Brunberg

Modeller och ritningar av gårdarna i Rickul "bakvelde" (byarna Spithamn, Bergsby, Roslep, Ölbäck) och från Odensholm ställs från mitten av september ut på Aibolands museum i Hapsal.

För mer än 10 år sedan påbörjades, på initiativ av Ingvald Dyrberg, ett arbete med att dokumentera gårdarna i Rickul. För nästan varje gård och torpställe i kommunen gjordes en ritning över gårdsplanen och byggnaderna i skala 1:200. Det gjordes även modeller av ett antal av gårdarna (se bilden på omslaget). Endast i undantagsfall hade man tillgång till gårdskartor, och vid denna tid fanns det ingen möjlighet att komma ut till hembygden för att ta reda på fakta. Därför måste ritningarna göras efter minnesbilderna hos dem som hade bott på gårdarna. Det blev ofta långa diskussioner och många ändringar och korrigeringar innan man kom överens om hur det hade sett ut!

Resultatet av dokumentationsarbetet visades på två utställningar i Rågsveds Folkets hus: år 1988 för "bakvelde" och 1991 för "fravelde" (övriga byar i Rickul). Materialet har sedan dess inte visats förrän en del av det nu ställs ut i Hapsal.

RÄTTELSE AV LEDAMOTSFÖRTECKNINGEN

Jan Perssons gatuadress skall vara Färgargårdstorget 80.

Karin Dalströms nya adress är Lyckov. 9, 167 52 Bromma, tel: 08-585 093 17.

Sammanställande för arbetsgruppen "Lagar, föreskrifter och förordningar i kommunen" är Algot Brun.

Sammanställande för arbetsgruppen "Utbyte mellan föreningens styrelse och kommunfullmäktige/kommunstyrelse" är Alar Schönberg.

Vi uppmanar ledamöterna att anmäla eventuella felaktigheter och saknade uppgifter, t.ex. e-postadresser.

BYSHOLMS SKOLA

Viktor Aman

Officiellt hette den Nuckö skola, grundad 1872 och förlagd till Klockargården. Klockaren var lärare till 1924, då skolan flyttades till Bysholm. Efter 1930 hade den endast folkskolans lägre klasser (de högre i Birkas).

Byggnaden uppfördes vid mitten av 1800-talet av Birkasbaronen till änkesäte åt hans syster, som varit gift med Carlblom. 1909 bildades här i denna lilla herrgård föreningen Svenska Odlingens Vänner.

INFORMATION FRÅN ESTLANDSSVENSKARNAS KULTURFÖRENING SOV

Välkomna till SOV-seminarierna!

Stockholm - hösten 2000

Vi startar med två seminarier under hösten och eventuellt blir det en fortsättning under våren.

Den första träffen äger rum söndagen den 15 oktober kl 10-14 cirka. Med temat "Bygga nytt i gammal stil". Vi har engagerat Sture Koinberg, en av Sveriges främsta landskapsarkitekter med rötter i Rickul, och Per Ehn, forskare, museiman och även expert på hur man bygger vasstak! Vi har flera andra kunniga personer som är vidtalade och som fortfarande minns hur det såg ut hemma i svenskbygden och kan berätta med foton och modeller av hur gårdarna såg ut.

Den andra träffen äger rum söndagen den 12 november kl 10-14 cirka. Med temat "Historia". Då kommer våra välkända föreläsare Elmar Nyman och Jörgen Hedman att ge oss en inblick i den estlandssvenska historien. Elmar Nyman kommer att tala om estlandssvenskarna som nationell minoritet 1918-1940.

Förhoppningsvis blir det lika stort deltagande som under jubileumsåret. Då fick vi lyssna till några av våra kunnigaste experter i "läran om estlandssvenskarna". Det var uppskattade seminarier som fyllde vår lokal - ibland till bristningsgränsen och som avslutades med en gemensam resa över till Estlands svenskbygder.

Vi lever i förändringarnas tidevarv. Det vi varit vana vid är inte längre som tidigare. Våra mor- och farföräldrar och kanske även föräldrar försvinner och plötsligt är vi själva den historiska källan.

Anmäl dig snarast eller senast en vecka före respektive tillfälle till vårt kansli, så vi kan ordna för sittplatser och förtäring.

Tel: 08-612 75 99. Fax: 08-612 77 85. E-post: song@algonet.se

Tid: Två söndagar, fyra timmar inkl. kort lunchrast med enklare förtäring.

Plats: Roslagsgatan 57 (inne på gården), Stockholm.

Avgift: 50 kronor per person och träff (inkl förtäring).

Pubafton

Fredagen den 13 oktober kl 18-21

i vår föreningslokal på

Roslagsgatan 57.

Välkomna!

Kyrkodagen

i Immanuelskyrkan

lördagen den 21 oktober 2000,
kl.13.00.

I år ägnas åter särskild uppmärksamhet åt svenska S:t Mikaelsskyrkan i Reval/Tallinn både i fråga om medverkande och kollekt.

Gudstjänsten förrättas av kyrkoherde Patrik Göransson, ny kyrkoherde i S:t Mikaelss församling.

Musiker:

Maris Oidekivi-Kaufmann – orgel

Christin Ots – sång, mezzosopran

Oliver Kuusik – sång, tenor

Merle Silmato – sång, mezzosopran

Mari Tampere – violin

Piia Paemurru – piano

Peeter Paemurru – cello

Verk av:

Johann Sebastian Bach, Robert Schuman, Domenico Cimarosa,

Charles Gounod – Richard

Strauss, Jozef Suk, Sergei

Rachmaninov med flera kommer att framföras.

Kyrkkaffe på "torget".

Välkommen till Immanuelskyrkan, Kungstengatan 17 (T-bana Rådmanngatan).